

Handleiding

voor jeugdwerkers

**Co-funded by
the European Union**

2023-2-AT01-KA220-YOU-000180341

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or OeAD-GmbH. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Co-funded by
the European Union

<https://lsas-project.eu>

Afbeeldingen: © equalizent, freepik.com

Inhoud

Inleiding	4
Wie zijn wij Colofon	5
Over het project	6
Aanpak het faciliteren van leren	8
Toolbox	10
Algemene informatie	10
Materialen – Overzicht	11
Curriculum – Train de Trainer (TTT)	14
Bijlagen	23
Vragenlijst voor zelfreflectie (jeugdwerkers)	24

Inleiding

Beste gebruiker van dit handboek!

Het thema seksualiteit speelt een rol in het leven van jongeren gedurende de hele puberteit en komt op allerlei manieren tot uiting. Als jeugdwerker word je hiermee geconfronteerd, ongeacht het werkgebied waarin je actief bent (bijv. als docent, begeleider of maatschappelijk werker ...).

Het thema seksualiteit valt misschien niet onder jouw verantwoordelijkheidsgebied. Je geeft 'alleen' IT-cursussen aan jongeren, of sollicitatietrainingen, of je begeleidt hen tijdens hun stage.

En toch: het thema seksualiteit speelt altijd op de een of andere manier een rol.

Je krijgt veel vragen of hebt te maken met allerlei situaties, bijvoorbeeld jongeren die verliefd zijn of een gebroken hart hebben. Of jongeren die niet weten waarom en hoe hun lichaam verandert. Gevoelens van uitbundig geluk of diepe schaamte.

We willen je in staat stellen om in je dagelijkse werk met dove jongeren om te gaan met gevoelige onderwerpen en situaties.

Het project 'Let's sign about Sex' biedt je tal van tips en materiaal in gebarentaal.

We benadrukken altijd dat doofheid een sociale en culturele dimensie heeft, en geen medische.

Co-funded by
the European Union

Wie zijn wij | Colofon

Wij zijn vijf organisaties uit vijf landen: Oostenrijk, Italië, Slowakije, Nederland en Tsjechië. Samen hebben we het project „Let’s sign about Sex!“ opgezet, gefinancierd door Erasmus Plus.

Al het projectmateriaal is beschikbaar in 6 geschreven talen en 5 gebarentalen (waaronder Engels).

Organisaties

Oostenrijk
equalizent Schulungs- und Beratungs GmbH

Italië
Istituto dei Sordi di Torino

Slowakije
Deaf Studio

Nederland
Turkoois

Tsjechië
UNB – Unie neslyšících Brno, z.s.

TURKOOIS

Meer informatie over ons vindt u op onze website:

<https://lsas-project.eu/at/projekt/#partner>

Over het project

Het project “Let’s Sign About S<3X” is bedoeld om (dove) jeugdwerkers en instructeurs te ondersteunen. Het biedt hen basiskennis, vaardigheden en hulpmiddelen op het gebied van voortplanting, genderdiversiteit, seksuele geaardheid, seksuele gezondheid en rechten.

Het doel is dat zij op een respectvolle manier over deze onderwerpen kunnen praten en voorbereid zijn op situaties waarmee zij te maken krijgen tijdens hun werk met dove jongeren.

Het project omvat zowel educatieve workshops als multimediamateriaal in gebarentaal en in een toegankelijk formaat dat kan worden gebruikt bij seksuele voorlichting.

Dit is heel belangrijk, want seks mag geen taboeonderwerp zijn.

Iedereen moet de kans krijgen om er meer over te leren, zich bewust te worden van kwesties rond seks en seksualiteit, en er zonder schaamte over te praten!

Samen met jeugdwerkers en trainers hebben we materiaal ontwikkeld dat je kunt gebruiken in je werk met dove jongeren.

Bij ons werk werden we ondersteund door deskundigen op het gebied van seksuele voorlichting. We willen graag van deze gelegenheid gebruikmaken om onze oprechte dank uit te spreken aan het Freya, Instituut voor Seksualiteit en Relaties (Tsjechië, www.freya.live).

We hebben multimediamateriaal ontwikkeld in gebarentaal en in eenvoudige taal. Dankzij het materiaal in gebarentaal hebben dove jongeren zonder belemmeringen toegang tot informatie.

Dit is voor ons van groot belang, want seksualiteit mag niet worden behandeld als iets verboden of verborgen. Iedereen verdient toegang tot betrouwbare informatie over seks en relaties, en de ruimte om over deze onderwerpen na te denken en er openlijk over te praten, zonder schaamte of stigma.

Iedereen zou de kans moeten krijgen om hierover te leren, zich bewust te worden van kwesties rondom seks en seksualiteit, en er zonder schaamte over te praten.

Aanpak | het faciliteren van leren

Empowerment van zelfverantwoordelijk denken en gedrag

Net als bij andere onderwerpen is het ook op het gebied van seksualiteit van groot belang om jongeren aan te moedigen om zelfstandig na te denken.

Voorals seksualiteit is een onderwerp met een zeer breed spectrum: van taboe tot volledige toegankelijkheid via het internet (bijvoorbeeld pornografie). Het is daarom des te belangrijker dat jongeren toegang krijgen tot goed materiaal dat zij begrijpen en dat zij verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf, hun lichaam en hun omgang met anderen.

Doelstellingen:

- Jongeren in staat stellen om verantwoord met zichzelf en hun lichaam om te gaan, en hun eigen grenzen en die van anderen te herkennen en te respecteren
- In staat zijn rekening te houden met persoonlijke, culturele en sociale achtergronden
- Wees je bewust van je eigen verantwoordelijkheid.
- Beseffen dat je handelingen invloed hebben op anderen.

Bevordering van zelfverantwoordelijk gedrag en betrouwbare communicatie

Over seksualiteit praten is vaak moeilijk. Het lichaam verandert, hormoonspiegels schommelen en veel jongeren vergelijken zichzelf met anderen. Je eigen weg naar seksualiteit vinden gaat makkelijker als je er met elkaar goed over kunt praten.

Doelstellingen:

- Zelfvertrouwen opbouwen om onderwerpen aan te snijden die onbekend of nieuw zijn.
- Het vermogen vergroten om elkaar beter te begrijpen in verschillende culturele contexten.

Toolbox

Algemene informatie

Didactische principes voor doven

- Voorbereiding van lesmateriaal door dove experts
- Integratie van gebarentaal voor toegankelijke informatie
- Aandacht voor de dovencultuur en ervaringen
- Teksten in eenvoudige taal
- Visualisatie

Blended learning

- Onze leerbenadering is ook blended learning.
- Blended betekent gemengd.
Blended learning betekent:
 - Jongeren kunnen op een gemengde manier leren:
 - online en zelfstandig en/of
 - offline samen met docenten met behulp van digitale media.

Leren met video's, op video gebaseerd leren

- Video's zijn bijzonder geschikt voor dove leerlingen,
- omdat basisinformatie in gebarentaal kan worden overgebracht.

Materialen – Overzicht

Onze Toolbox is opgebouwd uit twee componenten

Videotoolkit

Onze videotoolkit biedt u

- 60 uitlegvideo's (in 5 gebarentalen, in totaal 300 video's)

Uitlegvideo's ingedeeld in acht categorieën: Lichaam, Voortplanting, Seksualiteit, Diversiteit, Relaties en gevoelens, Gezondheid, Seksualiteit en de wet, en Seksualiteit en de media. Er is ook een digitaal boekje met dezelfde inhoud beschikbaar in duidelijke, toegankelijke schrijftaal.

- 40 scenario-video's (in 5 gebarentalen, in totaal 200 video's)

Naast de uitlegvideo's zijn er 40 scenario-gebaseerde video's die verschillende situaties belichten en ingaan op de vragen van jongeren, ondersteund door een reflectietool met leidende vragen bij elke video. Er is ook een digitaal boekje met dezelfde inhoud beschikbaar, geschreven in duidelijke, toegankelijke taal.

Train-de-trainer

De Train-the-Trainer-Toolkit biedt u

- een lesprogramma dat u kunt gebruiken voor uw teamleden
- werkbladen en PowerPoint-presentaties om workshops voor uw teamleden te organiseren
- materiaal dat trainers kunnen gebruiken in hun werk met jongeren
- materiaal voor zelfreflectie

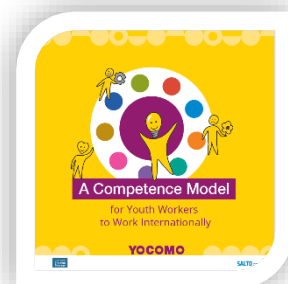

Curriculum – Train the Trainer (TTT)

Het opleidingsprogramma voor trainers is ontwikkeld op basis van de EU-publicatie “Competentiemodel voor jeugdwerkers in een internationale context”. Bij de ontwikkeling ervan is ook gebruikgemaakt van materiaal van de organisatie Freya, z. s., dat met financiële steun van het Abakus Erasmus+-programma is gemaakt in het kader van het project Let’s Sign About S<3X.

De EU-publicatie „Competentiemodel voor jeugdwerkers in een internationale context” is uitgegeven door JUGEND für Europa / SALTO Training & Cooperation, Bonn.

Download: [Competentiemodel voor jeugdwerkers](#)

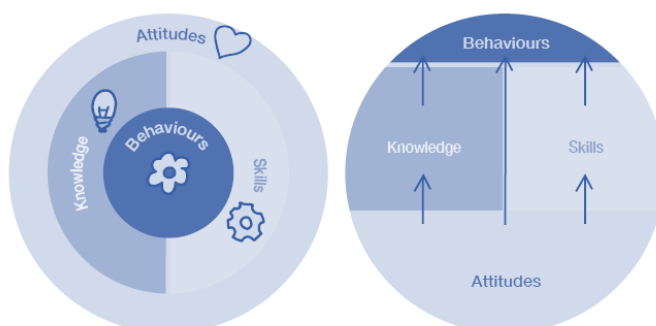
Deze publicatie vormt een uitstekende leidraad voor jeugdwerkers bij het ondersteunen van de leerprocessen van jongeren.

Het door Freya, z. s., aangeleverde materiaal is door het projectteam verder uitgewerkt en aangevuld met toegankelijke teksten en informatie die aansluit bij bestaand videomateriaal; de resulterende inhoud kan zowel worden gebruikt in de samenwerking met jeugdwerkers als in het directe werk met jongeren.

Dit materiaal biedt een algemeen, informatief en flexibel kader, dat we hebben gebruikt om een curriculum te ontwikkelen voor de opleiding van begeleiders binnen ons project “Let’s Sign about Sex!” (LSAS).

De lesmaterialen behandelen de volgende dynamische competenties:

- Houdingen
- Vaardigheden
- Gedrag
- Kennis

Doelgroep:

- Leiders of teamleden van jongerenorganisaties met opleidingservaring die TTT-workshops voor hun team kunnen geven.

Het TTT-curriculum biedt theoretische input (basisniveau) die nuttig is om te weten. Daarnaast zijn er ook praktische oefeningen.

Het gedetailleerde TTT-curriculum, het materiaal voor de TTT-workshops en het materiaal voor zelfreflectie vind je in de bijlage en/of op onze projectwebsite.

Daarnaast bieden we ook uitgebreide informatie aan ter zelfreflectie, die elke maatschappelijk werker zelfstandig kan toepassen.

Curriculum – Train the Trainer (TTT)

Houdingen

- **Titel van de module:** Houdingen in de praktijk
- **Duur:** 3 uur en 30 minuten
- **Inhoud van de module:**
 - Houdingen in seksuele voorlichting (bewustzijn, empathie, openheid, neutraliteit)
 - Persoonlijke versus professionele grenzen
 - Waarden verduidelijken en uitdragen
 - De cirkel van seksualiteit (identiteit, intimiteit, relaties, gezondheid, seksualisering, waarden)
 - Interculturele begeleiding (met name binnen de dovengemeenschap)
 - Inclusieve benaderingen in het onderwijs
- **Gerelateerde documenten:**
 - Moduleplan en inhoud
 - Uitgebreid gedeelte (activiteiten, werkbladen, scenario's)
 - PowerPoint-presentatie
 - Aanvullende bronnen (WHO, IPPF, Europese richtlijnen)
- **Leerresultaten van de module:**
 - groter bewustzijn van de eigen waarden en vooroordelen
 - het vermogen om persoonlijke en professionele rollen van elkaar te scheiden
 - ontwikkeling van inclusieve en interculturele begeleidingsvaardigheden
 - het vermogen om een veilige en respectvolle omgeving te creëren
 - dieper nadenken over de eigen praktijk

Vaardigheden

- **Titel van de module:**
 - Vaardigheden: Deel 1 – Hoe ga je om met situaties in de seksuele voorlichting
 - Vaardigheden: Deel 2 – Hoe geef je seksuele voorlichting?
- **Duur:**
 - Deel 1: 1 uur en 45 minuten
 - Deel 2: 1 uur en 45 minuten
- **Inhoud van de module:**
 - **Deel 1 – Omgaan met situaties:**
 - Problemen, uitdagingen en situaties herkennen
 - weerstand, spanning en grensoverschrijding herkennen
 - reageren op moeilijke en gevoelige vragen
 - grenzen stellen en situaties de-escaleren
 - crisisinterventie en overdrachtsprocedures (EU-context)
 - **Deel 2 – Seksuele voorlichting geven:**
 - het leren faciliteren en een veilige omgeving creëren
 - werken met lesmateriaal (zoeken, beoordelen, aanpassen)
 - het gebruik van inclusieve en actieve methoden
 - het ontwerpen van gestructureerde onderwijsprogramma's
 - het onderwijs aanpassen aan verschillende groepen (waaronder dove mensen)
- **Gerelateerde documenten:**
 - moduleplan en inhoud
 - uitgebreid gedeelte (theorie, activiteiten, scenario's, methodologieën)
 - PowerPoint-presentatie voor de module
 - ondersteunende bronnen en methodieken
- **Leerresultaten van de module:**
 - het vermogen om uitdagende situaties te herkennen en er op de juiste manier op te reageren

- vaardigheid in het stellen van grenzen en het handhaven van een veilige omgeving
- het vermogen om op professionele wijze op gevoelige kwesties te reageren
- inzicht in crisisinterventie en overdrachtsprocedures
- het vermogen om het leerproces te faciliteren en passende methoden te gebruiken
- het vermogen om te werken met hoogwaardige onderwijsmiddelen
- het vermogen om gestructureerde en inclusieve programma's te ontwerpen

Gedrag

- **Titel van de module:**

- Gedrag

- **Duur:**

- 3 uur

- **Inhoud van de module:**

- Inleiding, regels en veilige ruimte
- basisgedragsmodellen (sociaal-ecologisch model, gezondheidsovertuigingsmodel)
- factoren die gedrag in een seksuele context beïnvloeden
- uitdagend gedrag herkennen en situaties beheersen
- strategieën om respectvol gedrag te bevorderen (waaronder het model van Lars Olsson)
- Reflectie en feedback

- **Gerelateerde documenten:**

- moduleplan en inhoud
- uitgebreid gedeelte (theorie, werkbladen, activiteiten, scenario's)
- PowerPoint-presentatie voor de module
- Aanvullend materiaal en methodologieën

- **Leerresultaten van de module:**

- inzicht in basisgedragsuitingen, waaronder die in een seksuele context
- bekendheid met theoretische modellen die gedrag beïnvloeden
- het vermogen om factoren te identificeren die gedrag beïnvloeden (persoonlijk, sociaal, cultureel)
- het vermogen om uitdagende of risicovolle vormen van gedrag te herkennen

- het vermogen om op een gepaste en respectvolle manier op gedrag te reageren
- het vermogen om in de praktijk positief en veilig gedrag te bevorderen

Kennis

- **Titel van de module:**

- Kennis

- **Duur:**

- 6 uur

- **Inhoud van de module:**

- Inleiding, regels en veilige ruimte
 - Seksualiteit en identiteit (basisbegrippen, zelfbewustzijn)
 - emoties (herkennen, uiten, invloed op gedrag)
 - toestemming en grenzen (ja/nee in relaties, communicatie)
 - aanraking (gepast × ongepast, persoonlijke grenzen)
 - veilige seks (bescherming, preventie, basisprincipes)
 - intieme zones en hygiëne
 - Afsluitende quiz, reflectie en discussie

- **Gerelateerde documenten:**

- moduleplan en inhoud
 - uitgebreid gedeelte (activiteiten, werkbladen, methodieken)
 - PowerPoint-presentatie (JA/NEE, emoties, aanraking, seksualiteit, hygiëne, veilige seks, quiz)
 - Ondersteunend materiaal en visuele hulpmiddelen

- **Leerresultaten van de module:**

- het vermogen om emoties te herkennen en uit te drukken
 - inzicht in de basisprincipes van seksualiteit en identiteit

Co-funded by
the European Union

- het vermogen om om te gaan met toestemming en grenzen
- inzicht in gepast en ongepast lichamelijk contact
- kennis van de intieme lichaamsdelen en hygiëne
- basisbegrip van bescherming en veilige seks
- het vermogen om behoeften kenbaar te maken en anderen te respecteren

Tips voor de samenwerking met de jeugd

Structuur en continuïteit	- Bouw het programma logisch op, van de basis tot de praktische toepassing: kennis → houding → vaardigheden → toepassing - afzonderlijke modules moeten onderling samenhangen (bijv. emoties → grenzen → gedrag → reacties) - Elke les moet het volgende bevatten: • een duidelijk doel • een gestructureerde opbouw • een afsluitende reflectie
Een veilige omgeving	- Altijd aan het begin: • stel de regels vast (respect, vertrouwelijkheid, vrijwillige deelname) - Houd er rekening mee dat: • de onderwerpen gevoelig kunnen zijn (seksualiteit, grenzen, identiteit) - deelnemers de mogelijkheid te bieden: • niet deel te nemen aan de activiteit • alleen te delen wat ze zelf willen
Actieve deelname van de deelnemers	- Combineer methoden: • discussie • rollenspel • groepswerk • reflectie - toepassing: • praktijksituaties • voorbeeldmodellen - vermijd uitsluitend op hoorcolleges gebaseerd onderwijs

Praktische toepasbaarheid	- de inhoud moet: • toepasbaar zijn in de praktijk van jeugdwerkers - Neem het volgende op: • het oefenen van reacties (bijv. op gevoelige vragen) • omgaan met situaties uit de praktijk - De nadruk leggen op: • “wat te doen” in plaats van alleen “wat te weten”
Werken met waarden en houdingen	- deelnemers in staat stellen om: • na te denken over hun eigen houding - Belangrijk: • Scheiding tussen persoonlijke en professionele rollen - De begeleider moet: • neutraal en niet-oordelend blijven
Inclusie en toegankelijkheid	- De inhoud aanpassen: • aan verschillende groepen (bijv. dove mensen, verschillende culturele contexten) - gebruik maken van: • visueel materiaal • eenvoudige en duidelijke taal - houd rekening met: • de uiteenlopende ervaringen van de deelnemers
duidelijke grenzen	- Werk consequent met de onderwerpen: • toestemming • persoonlijke grenzen • veiligheid - Voorbeeld: • respectvolle communicatie - benadruk: • de mogelijkheid om van gedachten te veranderen

Waar je op moet letten

Informatie-overload	- Overlaad deelnemers niet met informatie - Het is beter om minder onderwerpen te behandelen, maar: • ze daar wel grondiger te behandelen • praktischer
Moraliseren en oordelen	- vermijd: • 'juiste' en 'verkeerde' meningen - leg geen waarden op - Kom niet autoritair over
Gebrek aan veiligheid	- geen gevoelige onderwerpen aansnijden zonder: • er is een veilige omgeving gecreëerd - Vraag niet om het delen van persoonlijke ervaringen
De emoties van deelnemers negeren	- Onderschat niet: • de reacties van de deelnemers - Laat: • sterke emoties onbewerkt
Te veel theorie zonder praktijk	- beperk lange uitleg - Vul altijd aan met: • een activiteit of een voorbeeld
Onduidelijke rol van de docent	- De docent is niet: • een rechter of een 'betweter' - zou moeten zijn: • een facilitator van het proces
Niet aanpassen aan de doelgroep	- Gebruik geen: • ingewikkelde taal • ongepaste voorbeelden - Negeer niet: • de specifieke kenmerken van de groep

Algemene benodigheden voor face-to-face workshops

- Flip-over of grote vellen papier en stiften
- Tijdschriften, scharen en lijm (voor het maken van collages of posters)
- Werkbladen voor quizen en zelfreflectie-activiteiten
- Pennen of potloden
- Stickers of gekleurde pennen om dingen te markeren of te versieren
- Computer/laptop, whiteboard of beamer

Integratie van dove rollen

- Gebruik visueel materiaal en video's in gebarentaal
Onze videotoolkit biedt veel video's.
- Indien mogelijk: Nodig een dove rolmodel uit om mee te doen
of laat korte videoclips zien waarin dove personen te zien zijn
Nodig, indien mogelijk, een dove opvoeder, seksuoloog of psycholoog uit om de
sessie mede te leiden of persoonlijke ervaringen te delen met betrekking tot het
geven van seksuele voorlichting.
- Deel videoclips of interviews met dove professionals waarin zij bespreken hoe zij
omgaan met uitdagingen bij het begeleiden van groepen (waarden, weerstand,
culturele verschillen).
- Neem inhoud op die de identiteit van doven, communicatiestijlen en specifieke
zorgen rond seksualiteit binnen dovengemeenschappen weerspiegelt.

Aanpassing aan verschillende formaten

- Online: Gebruik digitale werkbladen, breakout-ruimtes en virtuele whiteboards.
- Grote groepen: Verdeel de deelnemers in kleinere teams voor activiteiten en wijs
meer begeleiders aan voor toezicht.
- Kleine groepen: trek extra tijd uit voor het delen van ervaringen en discussie,
ondersteun individueel werk; één begeleider is meestal voldoende.

Co-funded by
the European Union

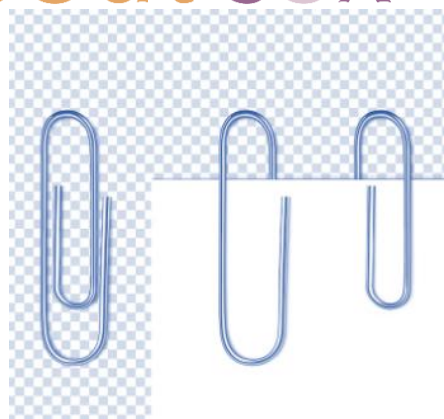

let's sign about sex

Bijlagen

Alle materialen zijn te vinden op de website:

<https://lsas-project.eu/>

- Houding
 - PDF-documenten
 - ATTITUDES (in de praktijk) – moduleplan en inhoud
 - ATTITUDES – uitbreidingsgedeelte
 - PowerPoint
 - Houdingen in de praktijk
- Vaardigheden
 - PDF-documenten
 - VAARDIGHEDEN – moduleplan en inhoud
 - VAARDIGHEDEN – uitbreidingsgedeelte
 - PowerPoint
 - Vaardigheden
- Gedrag
 - PDF-documenten
 - GEDRAG – moduleplan en inhoud
 - GEDRAG – uitbreidingsgedeelte
 - PowerPoint
 - KENNIS – moduleplan en inhoud
 - KENNIS – uitbreidingsgedeelte
- Kennis
 - PDF-documenten
 - Seksualiteit en het zelf
 - Emotie
 - Ja en nee in een relatie
 - Aanraking
 - Veilige seks
 - Intieme zones en hygiëne
 - Quiz

Vragenlijst voor zelfreflectie (jeugdwerkers)

Waarden, normen

Welke waarden en normen zijn mij bijgebracht met betrekking tot seksualiteit?

Wat is mijn huidige visie hierop?

Wat voor soort seksuele voorlichting heb ik zelf gekregen?

Welke aannames heb ik over jongeren, ouders of culturele achtergronden?

Hoe zou dit mijn werk kunnen beïnvloeden?

Denk eens terug aan je jeugd. De puberteit was ook voor jou een tijd van verandering.

Wat zijn je mooie herinneringen?

Wat vond je het meest stressvol tijdens de puberteit?

Grenzen

Waar liggen mijn grenzen als het over seksualiteit gaat?

Wat betekent dit voor de manier waarop ik met groepen omga?

Wat zijn mijn eigen bedenkingen of twijfels bij het omgaan met deze kwesties?

Geslacht en het begrip van genderrollen

Wat betekenen gender en genderidentiteit voor mij?

Hoe ga ik ermee om als mijn eigen begrip van mijn rol in twijfel wordt getrokken?

Zelfzorg

Neem ik mijn eigen gevoelens, onzekerheden en weerstand serieus?

Hoe zorg ik voor mezelf?

LGBTQIA+

Waar staat het voor?

Ken je iemand uit de LGBTQA+-gemeenschap die te maken heeft gehad met discriminatie?

Hoe heb je je toen gedragen?

Een netwerk opbouwen

Kent u instellingen in uw omgeving die begeleiding bieden aan jongeren?

- Zijn er speciale aanbiedingen voor dove mensen in jouw omgeving? Weet jij of er gebarentaal-tolken in jouw omgeving zijn?
- Zo niet: zoek dan een dovenvereniging bij jou in de buurt en neem contact op. Deze organisaties kunnen je informatie verstrekken.